

De Bende van Oss

Sinds donderdag 29 september is Andre van Durens speelfilm 'De bende van Oss' toegankelijk voor het gewone publiek. In het weekend daarop heb ik mij naar de bioscoop gerept om die film met eigen ogen te gaan zien. Ik was zeer geïnteresseerd omdat ik 10 jaar geleden een boek publiceerde met de titel 'De affaire-Oss' waarin ook de criminaliteit in die gemeente aan bod kwam.

Al ruim een jaar wordt de publicitaire trom voor deze film geslagen. Vooral Van Duren werd vaak uitgebreid aan het woord gelaten over wat het bioscooppubliek kon verwachten. Uitputtend verklaarde hij dat het hier om een historisch drama ging waarin zonder opsmuk het 'leven en werken' van de bende van Oss geschilderd zou worden. Geen valse romantiek maar de rauwe Osse criminele werkelijkheid van de jaren dertig. Mooi historisch thema zou je denken voor een film gebaseerd op historische feiten. Van Duren gaf ook dat hij aanvankelijk plannen had gehad om zo waarheidsgetrouw te werken, maar dat kon niet omdat veel geldschietters het dan te veel op een documentaire vonden lijken. Ondanks het feit dat de film dus een compromis is, is hij voor 88,8 procent de waarheid (NRC 21-9-2011).

In vrijwel ieder ander interview gaf Van Duren ook met nadruk te kennen geen historicus te zijn en ook niet van plan was een historisch verhaal te verfilmen. Hoewel dit alles niet evident in tegenspraak met elkaar is, kun je je afvragen wat dan voor hem precies 'gebaseerd op historische feiten' moet betekenen? Gaat het toch niet meer om het maken van een product waaraan euro's verdiend moeten worden?

In de cinema wordt het al snel duidelijk. De moord op wachtmeester Hoekman – die in 1893 plaatsvond – en de daaropvolgende grafschennis speelt zich in de film in de jaren dertig af. De geopende lijkstaf met het lichaam van de wachtmeester wordt door de boeven door de straten van Oss gedragen. Iets wat pertinent onwaar is, maar door Van Duren in De Volkskrant van 17-4-2011 werd onderstreept met de pertinente woorden 'waar gebeurd'. Wie kan het eigenlijk wat schelen, een kniesoor die op die details let en het gaat erom een genoeglijke middag of avond door te brengen met een spannende film.

Interessanter is het hier kort aan te geven hoe hij de politie heeft neergezet. De enige gemeentepolitieman die hij opvoert is corrupt. De Koninklijke Marechaussee wordt al na vijf minuten weggezet als protestantse ploerters die er met hun gummistokken op los slaan. Verder marcheren de marechaussees al stampend door het goede Oss alsof het om een groep SS'ers gaat. Karikaturaal en lachwekkend wordt het als de opvolger van de vermoorde Hoekman in Oss aankomt. Vooruitgegaan door een groep marechaussees te paard zit hij op de achterbank van een open autootje. Onwillekeurig denk ik aan de Engelse comedyserie 'Allo Allo' waarin de Duitse luitenant Gruber in zijn 'little tank' rondrijdt. De karakters van de politiemannen zijn dus volledig plat, op het ongeloofwaardige af.

Dat voorgaande kan nog op de lachspieren werken, maar heel anders wordt het echter aan het slot van de film. Van Duren glijdt daar af naar een uiterst bedenkelijk peil. Als een soort mosterd na de maaltijd verschijnen daar een aantal heel merkwaardige teksten waaronder: 'Een groot aantal marechaussees werd lid van de NSB'. Als kijker vraag je je af waar dat opeens vandaan komt. Volgens de regisseur wil hij daarmee de mensen prikkelen en aan het denken zetten en de film breder trekken. Wat hij echter beweert over de Marechaussee – of is het alleen de brigade Oss, Joost mag het weten – is pertinent onwaar en het is een raadsel waar hij die nonsens vandaan heeft. Het is tot daar aan toe dat hij met de feiten goochelt in zijn film. Heel anders is het als hij een historische stelling poneert die als een tang op een varken slaat. Waar was zijn historisch adviseur? De beste man wil mij met zijn uitspraak prikkelen nadat hij mij bijna twee uur lang op halve waarheden heeft getrakteerd. Je vraagt je af waar die educatieve zendingsdrang opeens vandaan komt. Ik had liever gehad dat hij mij had verschoond van zijn pedagogische en didactische oprispingen en het daaraan

gepaard gaande gebazel. Om met zijn eigen woorden te spreken zou ik zeggen: ‘Maak die film en hou op met mauwen over zaken die niets met die zogenaamde bende te maken hebben, zoals de geschiedenis van de politie in oorlogstijd’. Of wordt deze bewering nog gestaafd in het naadloos bij de film aansluitende boek? Ik waag het te betwijfelen.

Historisch feit is dat er in die jaren 49 marechaussees in Oss en Lithoyen gestationeerd zijn geweest. Drie werden er later lid van de NSB. De Gier, Van Rennes en De Klerk. De Gier zegde na een maand zijn lidmaatschap op en ging in de pilotenhulp. Voor zover bekend is hij de enige politieman die lid is geweest die na de oorlog mocht blijven. Van Rennes werd na de oorlog ontslagen en De Klerk werd in 1944 door het verzet in Sittard geliquideerd. Van de vooroorlogse marechaussees werd zeven procent na de oorlog gezuiverd.

Tot slot zou ik zeggen – als ik dan even de schoolmeester mag uithangen – ga naar een spannende film kijken, maar neem de zak zout maar mee en laat je vooral niet inpakken door de van zelfgenoegzaamheid ronkende reclamepraatjes van de regisseur en consorten. Het is verder niet te hopen dat deze film de historische perceptie gaat kleuren van wat er werkelijk in Oss is gebeurd. Het beeld van de indianen werd immers ook voor een groot deel door amusementsindustrie van Hollywood bepaald, maar dat betekent nog lang niet dat het waar én eerlijk is.

Utrecht, 2-10-2011
Jos Smeets